

НА ДОПОМОГУ ВЧИТЕЛЕВІ-ФІЛОЛОГУ

Світлана МОЛОЧКО,
завідувач кафедри філологічних дисциплін
та методики їх викладання,
методист відділу суспільно-філологічних дисциплін
Чернігівського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського

ЗАВДАННЯ НА ЗАПОВНЕННЯ ПРОПУСКІВ У РЕЧЕННІ В СТРУКТУРІ НМТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: СПЕЦИФІКА, ФУНКЦІЇ ТА МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

У статті розглянуто специфіку завдань із пропусками у форматі національного мультипредметного тесту (НМТ), окреслено їхні дидактичні можливості, проаналізовано типові труднощі виконання та запропоновано методичні підходи до формування відповідних умінь учнів; подано зразки тестових завдань.

Ключові слова: національний мультипредметний тест (НМТ), орфографічні, пунктуаційні, лексичні, стилістичні норми, культура мовлення, завдання на заповнення пропусків у реченні, мовна компетентність, орфографія, пунктуація, методика підготування до НМТ.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням нових форм оцінювання, серед яких особливе місце посідає національний мультипредметний тест (НМТ). Формат НМТ з української мови відображає загальносвітові тенденції стандартизованого тестування, орієнтованого передовсім на перевірку рівня сформованості мовної компетентності. Цим зумовлено й специфіку НМТ, що полягає в поєднанні тестових завдань різного типу, які вимагають від учнів уміння працювати з текстом, аналізувати мовні явища, застосовувати орфографічні, лексичні,

стилістичні та граматичні норми в конкретних комунікативних ситуаціях. Особливу увагу приділено завданням із пропусками (так званім «клоуз-тестам»), які дають змогу комплексно оцінити рівень мовної підготовки, здатність до контекстуального мислення та прогнозування. Вони є містком між теоретичними знаннями з граматики та практичним володінням мовною нормою.

У тестовому зошиті НМТ цей формат зазвичай представлений у вигляді короткого зв'язного тексту або окремих речень, де пропущені слова, що передбачає вставлення відсутніх мовних елементів у текст. Абітурієнту пропонується обрати один варіант із п'яти запропонованих для кожної лакуни. Ефективність такого типу завдань полягає в тому, що вони інтегрують знання з різних розділів мовознавства та формують цілісне мовне мислення.

Ключовими ознаками завдань на заповнення пропусків є:

- ✓ **комплексність:** одне завдання може перевіряти знання з різних розділів; найчастіше це вживання прийменників, утворення відмінкових форм (часто – дієслівне керування), відмінювання числівників, узгодження числівника з іменником, підмета – з присудком, граматичні форми звертання, добір лексем відповідно до контексту, форми ступенів порівняння прикметників тощо;
- ✓ **контекстуальність:** правильна відповідь залежить не лише від граматичної форми, а й від лексичного значення та стилістичного забарвлення тексту;
- ✓ **наявність дистракторів,** побудованих на типових мовних помилках (суржик, плеоназм, порушення наголосу, помилки у флексіях тощо), що дає змогу ефективно перевірити рівень мовної компетентності учнів.

Основними функціями завдань на заповнення пропусків є:

- ✓ **діагностична:** виявлення прогалин у знаннях морфологічних та синтаксичних норм;
- ✓ **диференційна:** здатність розмежувати вступників за рівнем мовної компетенції (саме ці завдання часто стають вирішальними для отримання високого бала (180–200));
- ✓ **прогностична:** визначення готовності майбутнього студента до продукування нормативного академічного тексту.

Використання таких завдань у процесі підготування до НМТ надає широкі можливості для вчителя та учня: по-перше, активізується робота над типологією помилок (аналіз того, чому певний варіант є неправильним, допомагає закріпити правила «від супротивного»); по-друге, сприяє розвиткові мовного чуття (через роботу з контекстом учні навчаються відчувати нюанси синонімії та доречність використання конкретних мовних одиниць (омонімів, паронімів)); по-третє, виробляє чіткий алгоритм виконання в комплексному поєднанні завдань із різних тем.

Завдання такого формату можуть перевіряти орфографічні та пунктуаційні навички вступників, лексичну точність, граматичну правильність і стилістичну доцільність. Важливою ознакою цих завдань є їхній контекстуальний характер: правильна відповідь визначається не ізольовано, а з урахуванням змісту й логіки висловлювання. Це сприяє формуванню в учнів цілісного мовного мислення.

Водночас практика засвідчує, що учасники тестування часто припускаються помилок через недостатню увагу до контексту, формальне застосування правил, невміння співвідносити мовні явища з комунікативною ситуацією. З огляду на це ефективна підготовка до виконання таких завдань має передбачати системну роботу з текстом (аналіз структури, змісту, логіки); формування орфографічної й пунктуаційної пильності; розвиток навичок мовного прогнозування (уміння передбачити потрібну мовну одиницю), використання варіативних вправ (редагування, трансформація текстів, відновлення деформованих висловлювань), а також завдання на реконструювання тексту, коли потрібно самостійно відновити пропущені елементи з опорою на зміст, а також порівняння різних варіантів відповідей із подальшим обґрунтуванням вибору.

Пропонуємо приклади завдань на заповнення пропусків у форматі НМТ (авторські та з архіву завдань ЗНО (НМТ) минулих років).

1. Шановний _____, дякуємо _____ за допомогу.

А Петро Степановичу, Вам

Б Петре Степанович, Вас

В Петро Степановичу, Вас

Г Петре Степановичу, Вам

Д Петро Степанович, Вам

2. У кафе подали _____ капучино та шматочки твердого _____.

А гарячу, сира

Б гаряче, сиру

В гарячий, сира

Г гаряче, сира

Д гарячий, сиру

3. Ми навчаємося _____ у кожній зі _____ шкіл міста.

А культури мовлення, сто сорока двох

Б культури мовлення, ста сорока двох

В культури мовлення, сто сорока двох

Г культуру мовлення, ста сорока двох

Д культури мовлення, ста сорока двох

4. Близько _____ відсотків учнів швидко пробігли два _____.

- А семидесяти, кілометри
- Б сімдесяти, кілометрів
- В сімдесятьох, кілометра
- Г сімдесяти, кілометри**
- Д семидесяти, кілометра

5. У творі _____ два головних _____.

- А Івана Карпенко-Карого, героя
- Б Івана Карпенка-Карого, героїв
- В Івана Карпенко-Карого, герої
- Г Івана Карпенка-Карого, героя
- Д Івана Карпенка-Карого, герої**

6. Моя _____, вибач _____, будь ласка

- А дорога сестро, мені**
- Б дорога сестра, мені
- В дорога сестро, мене
- Г дорогого сестро, мені
- Д дорогого сестро, мене

7. Вулицю імені _____ засаджено _____ деревами.

- А Івана Франко, чотирмастами
- Б Івана Франка, чотиристами
- В Івана Франка, чотирмастами**
- Г Івана Франко, чотирьомастами
- Д Івана Франко, чотирмастами

8. Шановна _____, вибачте _____.

- А Світлано Сергіївно, мені**
- Б Світлана Сергіївно, мене
- В Світлана Сергіївно, за мене
- Г Світлана Сергіївно, мене
- Д Світлана Сергіївна, мені

9. Шановний _____, ніколи не смійся _____.

- А Ілле, з людини
- Б Ілле, над людиною
- В Ілле, з людини
- Г Ілля, над людиною
- Д Ілле, з людини**

10. Під час _____ стану _____ – це триматися разом.

А воєнного, саме головне

Б воєнного, найголовніше

В військового, саме головне

Г військового, найголовніше

Д воєнного, найголовніше

11. У _____ відсотків студентів успішно складені три _____.

А шестидесяти, заліки

Б шестидесяти, заліка

В шістдесятюх, заліка

Г шістдесяти, заліки

Д шестидесятюх, заліки

12. Дорога _____, радимо купувати _____ фрукти.

А Наталіє Іванівна, найсвіжіші

Б Наталія Іванівна, найсвіжічіші

В Наталіє Іванівно, найбільш свіжі

Г Наталію Іванівно, найбільш свіжі

Д Наталія Іванівно, найбільш свіжіші

13. Оксана і Сергій _____, що вулицю Івана прикрашає пам'ятник _____.

А розповідала, Франка, Тараса Шевченко

Б розповідали, Франко, Тарасові Шевченку

В розповідала, Франка, Тараса Шевченка

Г розповідали, Франка, Тарасові Шевченку

Д розповідали, Франко, Тарасу Шевченку

14. Візитівкою виставки цього року _____ робот-газонокосарка, саме це диво привабило _____ кількість відвідувачів.

А став, найвеликішу

Б стала, саму більшу

В стала, саму найбільшу

Г став, найбільшу

Д стала, найбільш велику

15. Приз вручили _____ учаснику шоу _____.

- А сто двадцять п'ятому, «Найрозумніший»**
- Б ста двадцять п'ятому, «Самий розумний»
- В ста двадцять п'ятому, «Найрозумніший»
- Г стодвадцятип'ятому, «Найрозумніший»
- Д сто двадцятьох п'ятому, «Самий розумний»

16. Запрошуємо на тренінг з письменницької майстерності, де Вас навчать _____ якісного художнього тексту. На заняттях працюємо в зошитах, створених _____ культової книги «Гра престолів».

- А усіх секретів, по мотивах
- Б усіма секретами, по мотивах
- В усім секретам, за мотивами
- Г усім секретам, по мотивах
- Д усіх секретів, за мотивами**

17. Я вам _____ скуштувати нашої _____ піци, випеченої за спеціальним рецептом у дров'яній печі.

- А порадою, щонайсвіжішої
- Б поражу, найсвіженькішої
- В поражджу, самої свіжої
- Г пораждать, якнайнайсвіжої
- Д пораджу, найбільш свіжої**

18. Слухай-но, _____, чи не міг би ти купити мені _____ гуаш?

- А Остап, червоний
- Б Остапе, червону**
- В Остап, червоне
- Г Остапе, червоний
- Д Остапу, червону

19. _____ Чарльза Дарвіна, головною рушійною силою еволюції є _____ добір.

- А По теорії, природній
- Б За теорією, природний**
- В Згідно теорії, природний
- Г У відповідності до теорії, природній
- Д Відповідно теорії, природній

20. Старшокласники подякували _____ за таку чудову новину й розбіглися по _____, і лише _____ залишилися й розпочали планувати майбутню поїздку.

А Людмилі Володимирівні, кабінетах, троє учениць

Б Людмилу Володимирівну, кабінетах, три учениці

В Людмилі Володимирівній, кабінетам, троє учениць

Г Людмилу Володимирівну, кабінетам, три учениці

Д Людмилі Володимирівні, кабінетах, три учениці

Отже, завдання на заповнення пропусків у форматі НМТ є складним багатоаспектним інструментом оцінювання. Вони виходять за межі простої перевірки пам'яті, стаючи справжнім іспитом на логіку та культуру мовлення. Успіх у виконанні таких тестів є показником глибокого розуміння мовної системи як цілісної структури та свідчить про високий рівень аналітичного мислення й мовної компетентності вступника.

Література:

1. Авраменко О. Українська мова та література: довідник, завдання в тестовій формі : у 2 ч. Київ: Грамота, 2024. Ч. 1. 496 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
3. Горошкіна О. М. Текстоцентризм як основа формування мовної особистості. Українська мова і література в школі. 2018. № 4. С. 2–6.
4. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. Тренажер для підготовки до ЗНО та НМТ. К. : Літера ЛТД, 2023.
5. Завдання НМТ минулих років: офіційні звіти. Український центр оцінювання якості освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/zvity-rezultaty/> (дата звернення: 25.03.2026).
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
7. Національний мультипредметний тест: методичні рекомендації, програма та специфікація тестів. [Електронний ресурс]. *Офіційний сайт Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО)*. URL: <https://testportal.gov.ua>. (дата звернення: 25.03.2026).
8. Програма зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з української мови, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. Наказ МОН №1262 від 04.12.2019 р. URL:<https://testportal.gov.ua/programe/> (дата звернення: 25.03.2026).